

Heç vaxt unudulmayacaq qətliam

Ötən əsrin əvvəllərindən başlayaraq ermənilərin xalqımızın başına gətirmədikləri müsibətlər, qırğınlar, faciələr, qətliam, qarət və vəhşiliklər qalmayıb.

Məqsəd də Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, dövlətçiliyi olmayan bir toplum kimi təcridən erməni dövləti yaratmaq idi. Ermənilər tərəfindən 31 il bundan əvvəl - 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş Xocalı soyqırımını isə ağlasığmaz qəddarlığı və qeyri-insani vəhşilikləri ilə bəşər tarixində misilsiz vandalizmdir.

Ermənilərin Xocalı şəhərini hədəfə almaqda məqsədləri bir tərəfdən Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılardan ibarət olan strateji əhəmiyyətli "manea"ni aradan qaldırmaq idisə, digər tərəfdən Xocalını Yer üzündən birdəfəlik silmək idi. Bununla da Qarabağın digər ərazilərində olduğu kimi, min illərlə burada yaşamış yerli azərbaycanlı əhalini öz dedə-baba yurdundan perik salıb, bu torpağı ələ keçirmək idi. Axı Xocalı elə bir yaşayış məskəni idi ki, o, Azərbaycan tarixinin qədim dövrlərindən müasir dövrə qədər olan tarix və mədəniyyət ənənələrini özündə əks etdirirdi. Bu mədəniyyət tarixə Xocalı-Gədəbəy mədəniyyəti kimi düşüb. Erməni işğalından sonra bütün maddi-mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi və dünyanın ən qədim məzarlıqlarından sayılan Xocalı qəbiristanlığının texnika vasitəsilə darmadağın edilməsi erməni vandalizminin bariz nümunəsi olmaqla yanaşı, dünya mədəniyyətinə qarşı zorakılıq aktıdır.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Ermənistan silahlı qüvvələri beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini kobudcasına pozaraq, keçmiş sovet ordusunun Xankəndidə yerləşən 366-cı alayının iştirakı ilə 7 min nəfərlik əhalisi olan Xocalı şəhərinə hücum edib və dinc əhaliyə misli görünməmiş qəddarlıqla divan tutub. Bu zaman 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca olmaqla 613 şəxs məhz azərbaycanlı olduqlarına görə ağlasığmaz vəhşiliklə qətlə yetirilib, 487 dinc sakin ağır yaralanıb, 8 ailə tamamilə məhv edilib. Faciə baş verən gecə 1275 nəfər dinc sakin girov götürülmüşdür ki, onlardan da 150-sinin taleyi hələ də məlum deyil.

Xocalı soyqırımını Azərbaycan tarixinə ən dəhşətli və faciəli səhifələrdən biri kimi daxil olub. Dünyanın 10-dan artıq dövləti bu faciəni soyqırımını kimi tanıyıb. XX əsrin sonunda törədilmiş bu qətliam təkcə Azərbaycan xalqına deyil, bütün insanlığa, bəşəriyyətə qarşı yönəlmiş ən ağır cinayətlərdən biridir. Azərbaycan xalqı erməni millətçi-şovinistlərinin etnik təmizləmə, soyqırımını siyasətinə davamlı olaraq məruz qalıb. Azərbaycan xalqı tari-

xi torpaqlarından qovulub, qaçqına, məcburi köçkünə çevrilib və bütün bunlar ermənilər tərəfindən kütləvi qırğınlarla müşayiət olunub.

Ermənilər sağ qalmış insanlar üzərində alçaq hərəkətlər etmiş, dərilərini soymuş, başlarını və digər orqanlarını kəsmiş, gözlərini çıxarmış, hamilə qadınların qarnını yarmışlar. Xocalının neçə-neçə qeyrətli oğulları ermənilərin mürdar qəbirləri üstündə vəhşicəsinə qətlə yetirilmişdir. Bu mənfur millət faşist, bədnam hərəkətləri ilə tarixdən bildiyimiz ən qəddar zülmkarlığı belə kölgədə qoymuşdur.

Azərbaycan xalqı heç vaxt və heç zaman Xocalı soyqırımını unutmayacaqdır. Bu vəhşiliklər özlərini məzlum xalq kimi tanıdan ermənilərin xislətini, iç üzünü açıb bütün dünyaya göstərdi.

Dəhşətli erməni girovluğundan xilas olmuş Xocalı sakini Mürvət Məmmədov deyir ki, soyqırımını baş verəndə 14 yaşı var imiş. 1988-ci ildə 8 nəfər ailə üzvləri ilə Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalından məcburi köçkün düşüb, bir qardaşını şəhid verib Xocalı şəhərinə pənah gətirmişdilər:

- Qərbi Azərbaycanda erməni zülmünü gören ailəmiz burada da vandalizmin şahidi oldu. Atam və böyük qardaşlarım xocalılılar kimi könüllü batalyonlara, Xocalı döyüşçülərinə qoşularaq postlarda keşik çəkirdilər. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə saat 22 radələrində ermənilər Xocalını növbəti dəfə atəşə tutdular. Biz elə bildik ki, yenə də həmin kimi olacaq. Çünki hər gün bizi atəş tuturdular. Xocalı 4 ay blokada şəraitində oldu. Rayona hər tərəfdən giriş-çixış bağlanmışdı. Sonuncu dəfə gələn vertolyot vurulduqdan sonra havadan da əlaqəmiz kəsildi. Atam və qardaşlarım həmin gecə postda idilər. Qardaşlarım postdan gəldilər ki, ana, deyə-sən, ermənilər artıq Xocalıya giriblər, evlər yanır, qız-gəlinin, uşaqların, kişilərin səsi hər yanı götürüb. Hazırlaşın, əyin-başınızı isti geyinin, biz də meşəyə gedib camaata qoşulaq. Evimizin yanında meşə vardı. O biri qardaşım gəlib dedi ki, qonşumuz Vidadi dayını vurublar, ayağından yaralanıb. O, könüllü olaraq vuruşurdu. Gedib Vidadini gətirdilər, atamgil ona ilkin tibbi yardım göstərdi. Elə bu an evimizi mühasirəyə aldılar. Gücümüz bərabər olmasa da, bizimkilər ov tüfəngi ilə onlarla döyüşdülər. Ermənilər evimizin üstünə əl qumbarası atdılar. Bu zaman anam kürəyindən və mən ayağımdan yaralandıq. Bizdə olan qonşumuz, məcburi köçkün Sara xala və onun 3 yaşlı qızı Natəvan ermənilər tərəfindən öldürüldü. Qapımızı qırmağa çalışırdılar, deyirdilər "açın qapını, təslim olun, sizi öldürməyəcəyik". Onlar bizi təslim olmağa çağırırdılar, rus və Azərbaycan dillərində bizi aldatmaq istəyirdilər ki, çıxın, sizi öldürməyəcəyik, aparıb təhvil verəcəyik. Biz də təslim olmaq fikrində deyildik. Qumbara atanda evin döşəməsi deşilmişdi. Atam dedi silahları gizlədək, görməsinlər. Qapını sıdırlıb silahı dirədiklər mənə və qardaşımı kürəyinə, bizi tərkisilah edib yığdılar bir otağa. Bizi yandırmaq istəyirdilər. 3 yaşında Ruslan adlı qardaşım vardı, heç normal danışa da bilmirdi. 3 yaşlı Ruslan düşməyə dedi ki, əmi, qurban olum mənə öldürməyin. 366-cı motoatıcı alayın zabiti ermənilərə dedi ki, heç faşistlər belə etməyib, o, qoymadı ki, bizi yandırsınlar. Amma elə başa düşməyin ki, rus zabiti bunu bizə yazığı gəldiyi, ürəyi yandığı üçün etdi, xeyr, özünün maddi marağı var idi. Evimizdə olan qızıl-zinət əşyalarını, pulumuzu tələb edib aldıqdan sonra bizi çölə çıxarıb təcili yardıma yığanda Sara xalann meyitini çölə çıxartdılar. Körpənin meyitinin qolundan tutub kənar

atanda atası Pənah dayı buna dözməyib gizləndiyi yerdən çıxıb onları atəşə tutmağa başladı. O, ermənilər tərəfindən döyüşən muğzullardan ikisini yaraladı, bir nəfəri də öldürdü. Ermənilərin yarısı Pənah dayının arxasına düşdülər, yarısı da bizi döyö-döyö təcili yardım məşinə mindirib Əsgəran rayonuna gətirdilər. Qızların, gəlinlərin qulağından, boynundan qızıklarını vəhşi kimi dardırtdılar, qardaşım dözməyib ermənini itələdi ki, onsuz da nələri varsa verirlər, niyə vəhşilik edirsiniz. Onlar atamı, qardaşlarım Möhləti və Söhbəti bizdən ayırıb apardılar. Beş nəfər ailə üzvümü zü isə başqa otağa keçirdilər. Hamı yaralı idi. Otağı üfunət iyi götürmüşdü. Ermənilər pəncərədən, nəfəslikdən divarlara atəş açırdılar, bizim vəziyyətimiz ağırlaşdıqca, onlar zövq alırdılar.

Onlar balaca qardaşım Əhmədin doğum gününü bilib dedilər ki, sənə silah versək, atarsan? Əhməd onların məqsədini başa düşmədiyi üçün "hə" dedi. Girovların gözü qarşısında avtomatı Əhmədin ovcunun içinə qoydular, sonra isə əlinin içindən gillələdilər, "bu bizdən sənə ömürlük hədiyyə olsun" dedilər. Erməni girovluğunda bir həftə elə dəhşətli işgəncələr görmüşəm ki...

Əhməd 1981-ci il təvəllüdüdür, həmin vaxt 11 yaşlı idi. Bir həftə orada insanlığa xas olmayan bütün işgəncələrə gördükdən sonra gecə gəlib qapını açdılar, bizi heyvan kimi təpikləyərək çölə çıxarıb sraya düzdülər. Əsgəran rayon sakinləri olan ermənilər orada əllərində bel, lom, daş dayanmışdılar, biri üzümüzə tüpürür, biri daşla, biri taxta ilə vururdu. Bizi "İkarus" markalı avtobusa mindirib Ağdamla Əsgəranın arasındakı sərhədə gətirdilər.

O zaman düşmən tərəfdə vuruşan muğzulu zəncini Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Allahverdi Bağırovun könüllüləri vurmuşdular. Meyit bizim ərazidə qalmışdı. Həmin zəncinin meyitini geri almaq üçün Xocalıdan olan 80 nəfər yaralı əsirlə dəyişdilər.

Əsirlikdən azad olunan yaralı azərbaycanlılar arasında beş nəfər də mənim ailə üzvüm var idi. O vaxt atamla iki qardaşımı bizdən ayırırdılar üçün onların taleyi bizə naməlum idi. 15 il onları axtardıq, gözmədiyimiz yer qalmadı. Qızıl Aypara Cəmiyyətinə və başqa təşkilatlara müraciət etdik... Sonra bildik ki, atam və qardaşımı aparıb erməni məzarlarının üstündə başlarını kəsiblər. Azərbaycanlı girovlara deyiblər ki, burada bir xəndək qazın, onların üstünü basdırın. Heç onların nəşini də bizə vermədilər...

Xocalı soyqırımına ilk dəfə Ümummilli Lider Heydər Əliyev siyasi qiymət verdi, soyqırımını qurbanlarının daim anılması haqqında fərman imzaladı. Azərbaycan dövlətinin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində dünya dövlətləri də artıq ermənilərin törətdikləri bu soyqırıma öz münasibətlərini bildirir və Xocalıda törədilmiş qətliamı kəskin pisləyirlər. Xalqımız bu gün də tarixi ədalətin bərpa edilməsini, Xocalı faciəsini törədənlərin, işğal və soyqırımını siyasəti yürüdənlərin beynəlxalq ictimaiyyət qarşısında cavab verməsini istəyir.

Qürur hissi ilə deyə bilirik ki, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyəti və şanlı ordumuzun şücaəti sayəsində ərazi bütövlüyümüz bərpa olunub, 30 ilə yaxın işğal altında olan torpaqlarımız 44 günlük Vətən müharibəsində düşmən tapdağından azad edilib, erməni vandalları tərəfindən qətlə yetirilmiş günahsız soydaşlarımızın qanı yerdə qalmayıb.

**Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"**